

Jarosław Babiński

"Źródła sekularyzacji i sekularyzmu
w kulturze europejskiej", Paweł
Mazanka, Warszawa 2003 :
[recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 39/2, 381-383

2003

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE I SPRAWOZDANIA

P. Mazanka, *Źródła sekularyzacji i sekularyzmu w kulturze europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2003, ss. 384.

Na naszym rynku wydawniczym ukazała się właśnie książka P. Mazanki, wykładowcy w katedrze metafizyki UKSW w Warszawie, poświęcona źródłom sekularyzacji i sekularyzmu w kulturze europejskiej. Dotyka więc niezwykle aktualnego, by nie powiedzieć palącego zagadnienia, znajdującego się w polu zainteresowania wielu dziedzin nauki, żeby wymienić tu chociażby teologię, filozofię, psychologię, socjologię oraz inne szeroko pojęte nauki społeczne i humanistyczne.

Same terminy sekularyzacji i sekularyzmu – jak zauważa autor rozprawy – są bardzo bogate znaczeniowo, a przez to i „rozciągliwe”. Objęły dziś szereg zjawisk, stały się publicystyczno-światopoglądowym „samograjem”, zajmując miejsce bardzo nieraz odległych terminów – coraz bardziej podejrzanych treściowo czy skompromitowanych ideowo, jak chociażby ateizm i scjentyzm. Tym bardziej więc cieszy pojawienie się rzeczonyj pozycji, która wprowadza pewien ład i systematykę w sytuacji nieostrości czy wręcz pomieszania pojęć. Autor zaczyna od rzetelnych wyjaśnień terminologicznych, budowanych na gruncie badań etymologicznych z szerokim tłem semantycznym i synonimicznym. Próbuje tu zdefiniować interesujące go fenomeny, przyjmując rozumienie sekularyzacji jako procesu wypierania rzeczywistości religijnej z życia społecznego, jak i indywidualnego, będącego jednym z przejawów racjonalizacji życia dotkniętego brakiem równowagi między *sacrum* i *profanum*. Sekularyzm zaś to filozofia mająca za obszar swojego zainteresowania to, co naturalne, wyłączająca obszar ducha i wszelkiej nadprzyrodzoności, posiadająca często pewne zabarwienie ideologiczne jako usprawiedliwienie sekularyzacji.

Tak doprecyzowawszy terminy, autor zabiera nas w pasjonującą podróż po dziejach ludzkiej myśli, ukazując genezę i początki interesujących go zjawisk, poczynając od myśli antycznej, poprzez średniowiecze i renesans, aż po czasy nowożytne, w tym ostatnim okresie skupiając się szczególnie na myśli Kartezjusza, Feuerbacha i Marksa.

Autor burzy obiegowe uproszczenia i stereotypy, ukazując wielkie bogactwo znaczeniowo-funkcjonalne badanych przez siebie problemów stara się je ukazać rzetelnie i obiektywnie. Nie ogranicza się do wybranych aspektów, ale buduje wizję całościową. Analizując zjawisko sekularyzacji, zauważa jej dobre i złe strony. Wskazuje, że w historycznym rozwoju kultury europejskiej sekularyzacja odegrała doniosłą, pozytywną rolę w oczyszczaniu się Kościoła z pojawiających się błędów, piętnując nadużycia i zmuszając go do formułowania odpowiedzi na pojawiające się pytania i „znaki czasu”. Jednocześnie – zwracając uwagę na negatywne skutki badanego zjawiska – ks. Mazanka stwierdza, że jest ono częstą przyczyną zagłuszenia w człowieku naturalnej mu skłonności do religijnej interpretacji doświadczeń swej egzystencji oraz swistego redukcjonizmu wyrażonego wiarą w nieograniczone możliwości techniki i nauk szczegółowych przy pominięciu inspiracji religijno-filozoficznej. Te procesy rodzą właśnie postawę sekularyzmu, którego negatywność jako postawy filozoficznej czy światopoglądowej wyraża się przede wszystkim w dążności do niczym nieskrępowanej wolności człowieka. Ta zaś, z rzeczywistości filozoficznej idei przetransponowana na grunt ideologii, rodzi ostatecznie zło i – paradoksalnie – zniewolenie człowieka. Świetnie potwierdzają to przedstawione wywody z najpełniejszym chyba omówieniem tych zjawisk w ostatniej części książki na przykładzie działalności Karola Marksa.

Dodatkowym walorem przedstawionych analiz to ich bezstronność. Filozofia chrześcijańska, dzięki przemianom ustrojowym, wyzwołała się z obowiązku uprawiania apolegetyki, którą prowokował, czy do której zmuszał diamat. Bez emocji autor referuje tu więc poglądy Marksa czy Feuerbacha, za cel stawiając sobie dotarcie do prawdy, nie zaś krytykę samą w sobie. To chyba zresztą pierwsza tych rozmiarów publikacja reprezentująca nurt filozofii chrześcijańskiej, a obejmująca swymi badaniami klasyczne pisma marksistowskie.

Wartki, a przy tym bardzo precyzyjny i rzeczowy język sprawia, iż książkę tą czyta się z prawdziwą przyjemnością. Wartość jej podnosi obfita, wielojęzyczna bibliografia, oraz staranny indeks osób, pozwalający sprawnie i wieloaspektowo poruszać się po zawartości książki. Syntetyczność i całościowość ujętej w niej problematyki czyni ją pozycją pożądaną dla wszystkich zafascynowanych zjawiskami kulturowo-historycznymi zwłaszcza zaś filozofią.

Jarosław Babiński

IZABELLA ANDRZEJUK
ERYK ŁAZEWSKI

**SPRAWOZDANIA Z POSIEDZEŃ
KATEDR HISTORII FILOZOFII (2)**

1. POSIEDZENIE PIĄTE (15 MAJA 2003 R.):
TRZY UJĘCIA INTELEKTU WEDŁUG TOMASZA Z AKWINU

Pierwsza część spotkania była poświęcona sprawozdaniu z pobytu pracowników naukowych UKSW na Uniwersytecie Kairskim. Wypowiedzi dr. hab. Artura Andrzejuka i dr. Tomasza Stępnia zostały wzbogacone zdjęciami.

Następnie rozpoczęła się druga część spotkania. Dr Lech Szynkler wygłosił referat zatytułowany: *Trzy ujęcia intelektu według Tomasza z Akwinu*. Prelegent na wstępie zaznaczył, że zagadnienie to można rozważyć w perspektywie historycznej lub problemowej, to znaczy odpowiadając, czym jest intelekt w rozumieniu św. Tomasza. Trzeba podkreślić, iż perspektywa historyczna jest pomocna dla perspektywy problemowej i niejako ją przygotowuje, gdyż pokazuje jej kontekst.

W perspektywie historycznej można wyodrębnić trzy zagadnienia: 1. Recepcja samego arystotelizmu w filozofii średniowiecznej; 2. Polemika z awerroizmem łacińskim, rozumianym jako interpretacja myśli Arystotelesa dokonana przez Ilon Ruszda i wpływająca